

1687/4574 – عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَتَمَّا سَأَلَهَا عُرْوَةُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: (وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُفْسِدُوا فِي الْيَتَامَى)، فَقَالَتْ: يَا ابْنَ أُخْتِي، هَذِهِ الْيَتِيمَةُ تَكُونُ فِي حَجَرٍ وَلِيَّهَا، تَشْكُرُهُ فِي مَالِهِ، وَيُعْجِبُهُ مَالُهَا وَجَمَالُهَا، فَيُرِيدُ وَلِيَّهَا أَنْ يَتَزَوَّجَهَا، بَعِيرٌ أَنْ يُفْسِدَ فِي صَدَاقِهَا، فَيُعْطِيهَا مِثْلَ مَا يُعْطِيهَا غَيْرُهُ، فَتُهْوَى عَنْ أَنْ يَنْكَحُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يُفْسِدُوا لَهُنَّ، وَيَبْلُغُوا لَهُنَّ أَعْلَى سُنَّتِهِنَّ فِي الصَّدَاقِ، فَأَمَرُوا أَنْ يَنْكَحُوا مَا طَابَ لَهُمْ مِنَ النِّسَاءِ سِوَاهُنَّ. قَالَتْ عَائِشَةُ: وَإِنَّ النَّاسَ اسْتَفْتَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ هَذِهِ الْآيَةِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: (وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ) [127]. قَالَتْ عَائِشَةُ: وَقَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى فِي آيَةِ أُخْرَى: (وَتُرْغَبُونَ أَنْ تَنْكَحُوهُنَّ) [127]: رَغْبَةٌ أَحَدِكُمْ عَنْ يَتِيمَتِهِ، حِينَ تَكُونُ قَلِيلَةَ الْمَالِ وَالْجَمَالِ، قَالَتْ: فَتُهْوَى – أَنْ يَنْكَحُوا – عَنْ مَنْ رَغِبُوا فِي مَالِهِ وَجَمَالِهِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ إِلَّا بِالْقَسْرِ، مِنْ أَجْلِ رَغْبَتِهِمْ عَنْهُنَّ إِذَا كُنَّ قَلِيلَاتِ الْمَالِ وَالْجَمَالِ.

1687.4574. Ибн Шихобдан ривоят қилинади:

«Урва ибн Зубайр менга хабар қилдики, у Оиша розияллоҳу анҳодан Аллоҳ таолонинг «Агар етимларга адолат қила олмасликдан кўрқсангиз...» деган сўзи ҳақида сўраган экан, шундай дебди: «Эй жияним, у валийсининг қарамоғида бўлган, унинг молига шерик бўлган етим қиздир. Унинг моли ва жамоли валийсини қизиқтириб қолиб, унга маҳрида адолат қилмай, унга бошқалар берадиганча бериб, уйланмоқчи бўлади. Шу боис уларга адолат қилиб, урфдаги маҳрларининг энг юқорисини бермасалар, уларни никоҳга олишдан қайтарилдилар ва ўзларига ёққан бошқа аёлларни никоҳга олишга буюрилдилар».

Урва айтади: «Оиша розияллоҳу анҳо айтди: «Одамлар ушбу оятдан кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан фатво сўрашган эди, Аллоҳ: «Сендан аёллар ҳақида фатво сўрарлар...»ни нозил қилди».

Оиша розияллоҳу анҳо айтди: «Аллоҳ таолонинг бошқа оятдаги «ва сизлар никоҳларига рағбат қиладиган...» дегани бирингизнинг қарамоғидаги

ятимага молу жамоли кам бўлган пайтда рағбат қилмаслигидир. Шу боис, молу жамоли камлигидан уларга рағбат қилмаганлари туфайли ўзлари молу жамолига қизиққан ятималарга адолат қилмай туриб никоҳланишдан ҳам қайтарилдилар».

Изоҳ: Жоҳилият даврида бошқа ҳуқуқлар қатори, етимларнинг, хусусан ятималарнинг ҳақ-ҳуқуқлари ҳам оёқости қилинар эди. Валий ўз тарбиясидаги етим қиз балоғатга етганда, агар у чиройли ёки мол-дунёли бўлса, маҳрини кам бериб ёки умуман бермай, мажбурлаб ўз никоҳига олар эди. Бордию қиз чиройли бўлмаса ёки камбағал бўлса, унга қизиқмас эди. Лекин қизнинг қўлида озми-кўп мулки бўлса, унга меросхўр бўлиш илинжида уни бошқа одамга турмушга чиқишдан ҳам тўсар эди. Ислом бундай тасарруфларни ман қилди. Агар валий қарамоғидаги ятимага уйланмоқчи бўлса, аввало қизнинг розилиги билан, унинг маҳри мислини, яъни илм, чирой, насаб ва бошқа жиҳатларда шу қизга тенг келадиган қизларга бериладиган одатдаги маҳрни бериш, иложи бўлса, ўша одатдаги маҳрнинг ҳам энг кўпини бериб уйланиш фарз қилинди. Агар валийларнинг бу каби адолат қилишга кўзи етмаса, бошқа аёлларга уйланишга, ятималарни эса ўз ихтиёрларига қўйишга буюрилдилар.

Манба: hadis.islom.uz

HADIS.ISLOM.UZ
NUBUVVAT MARVARIDLARI